

Hoe staat het met onze natuur?

Jos Gysels

SEVI-stafmedewerker

1995 werd uitgeroepen tot Europees Jaar voor Natuurbehoud (EJNB). De vorige editie van 1970 was al een kwart eeuw oud. 1970 betekende voor het natuurbehoud een grote stap voorwaarts. Mochten we van 1995 ook een belangrijke impuls verwachten? Op 15 maart 1986 hield de Koning Boudewijnstichting, als afsluiting van het Jaar, een prestigieus symposium over natuurbehoud [1]. Maar de balans van 1995 werd daar - beleefdheidshalve - niet gemaakt.

Onder een slecht gesternte

Het was al geen meevaller dat het nieuwe natuurbehoudsjaar samenviel met een verkiezingsjaar. Het behoud van de natuur is zelden een campagnethema. Door de regeringsswissel werden bovendien een aantal voor het natuurbehoud belangrijke dossiers, waaronder het mestactieplan en het nieuw decreet op het natuurbehoud, onnodig uitgesteld. Bovendien waren er in het voorafgaande jaar nogal wat conflicten, vooral tussen landbouwers en natuurbeschermers. Dat deed dan weer vragen rijzen bij het maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud. Die vragen zijn trouwens ook uitdrukkelijk gesteld tijdens het hoger genoemd forum van de Koning Boudewijnstichting. Tegenover dit alles staat dat de natuur in Vlaanderen er slechter aan toe is dan ooit. De eerste zgn. 'Rode lijsten' die dit jaar gepubliceerd zijn door het Vlaams Instituut voor Natuurbehoud, spreken voor zich. Om het kleurrijkste voorbeeld te nemen: van alle dagvlinders in Vlaanderen is één derde al uitgestorven en een tweede derde is in een of andere vorm bedreigd of kwetsbaar [2]. Het lijkt er sterk op dat ook nog sinds het vorige natuurbeschermingsjaar de natuur er kwantitatief én kwalitatief op achteruitgegaan is. Als het Europees Jaar 1995 iets zou betekenen, dan zou het dus tenminste meer natuur moeten opleveren dan de vorige editie. An-

ders blijft er binnen 25 jaar helemaal geen natuur meer over om er nog eens een jaar aan te wijden.

De geboden kansen

Toch mogen we uit het voorgaande niet meteen besluiten dat het Europees jaar voor Natuurbehoud al op voorhand een maat voor niets was. Al was het maar omdat ook het succes van 1970 nogal onverwacht was. Bovendien hebben sinds 1970 noch de natuurverenigingen, noch het beleid stilgezeten. Er is vandaag een eigen Vlaamse administratie voor natuurbehoud en een volwaardig wetenschappelijk Vlaams Instituut voor Natuurbehoud, waarvan pas het 10-jarig bestaan gevierd is. Er zijn nieuwe beleidsinstrumenten ontwikkeld en uitgetoetst: beheersovereenkomsten met landbouwers, gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen (GNOP's), natuureducatieve centra, enz. De financiële middelen voor met name de aankoop en beheer van natuurgebieden zijn fors toegenomen. De toenmalige minister Kelchtermans had in 1990 met zijn MINA-plan het startschot gegeven voor een veelbelovende "offensieve" en planmatige aanpak van het natuurbehoud. Zijn opvolger minister De Batselier heeft voor de verdere invulling ervan gezorgd, in eerste instantie door een aantal piloot- en impulsprojecten op te starten. Om het lokaal overleg tussen gemeentebesturen, landbouwers, recreanten en natuurbeschermers te stimuleren werd bijvoorbeeld in elke provincie een Regionaal Landschap opgericht. Om de inspanningen van de overheid te bundelen zijn zgn. ecologische impulsgebieden afgebakend. Met het Vlaams Impulsprogramma voor Natuurontwikkeling (VLINA) werd gepoogd om de achterstand in het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek in te halen. Deze vooral pragmatische aanpak van minister De Batselier had het voordeel dat op korte termijn zichtbare resultaten ge-

boek konden worden. De vorige minister en zijn voorganger hebben er verder naar gestreefd om natuurbehoud te integreren in bijvoorbeeld het bosdecreet en het jachtdecreet. Er zijn ook aanzetten, niet in het minst in het recente mestdecreet, om voor het behoud van de natuur gebiedsgericht strengere milieunormen op te leggen. En de meest gedenkwaardige prestatie van de afgelopen jaren is ongetwijfeld het duinen-decreet. In één klap werd meer dan 1000 ha duingebied beschermd.

De bakens verankeren

Als de bakens voor het Vlaams natuurbehoud in de vorige jaren zijn uitgezet, dan moeten ze nu verankerd worden. Over het mestactieplan is intussen - eindelijk - een beslissing gevallen en het decreet op het natuurbehoud werd ook aangekondigd. Het een en het ander is trouwens uitdrukkelijk politiek "gekoppeld". De meningen over het bereikte MAP-akkoord waren nogal verdeeld, maar het mestbeleid werd alvast op de sporen gezet en in 1998 zal er een evaluatie volgen. Van de sector landbouw wordt nu enige welwillendheid verwacht bij het tot stand komen van het decreet op het natuurbehoud. Als dat decreet er zou komen, en inhoudelijk aan de verwachtingen voldoet, dan zou dat toch nog een waardige afsluiter betekenen voor het Europees Jaar voor Natuurbehoud (de huidige wet op het Natuurbehoud uit 1973 was overigens ook een laat resultaat van het Jaar 1970). Het decreet op het natuurbehoud is voor het natuurbehoud in Vlaanderen vooral belangrijk omdat er grote nood is aan solide instrumenten. Er wordt bijvoorbeeld al enkele jaren geëxperimenteerd met beheersovereenkomsten met landbouwers, maar er is nog steeds geen instrument dat het mogelijk maakt om daarvoor het beschikbare (!) Europese geld te benutten. Het decreet moet er dus op de eerste plaats voor zorgen dat er op de verschillende niveaus gewerkt kan worden met bestaande of beproefde natuurbehoudsinstrumenten op het vlak van gebieds-, kwaliteits- en soortgericht beleid en een beleid gericht op doelgroepen.

Natuur, ruimtelijke ordening en milieubeleid

Om beter laat dan nooit, van een succesvol

Europees Jaar voor Natuurbehoud te kunnen spreken is er natuurlijk nog wel wat meer nodig dan een nieuw decreet. Zo is de uitkomst van het Structuurplan Vlaanderen cruciaal. De groene poot van het structuurplan is de Groene Hoofdstructuur of, om de term niet meer te moeten gebruiken, het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). De Groene Hoofdstructuur, alias Ecologisch Netwerk, is een soort groene wenselijkheidskaart voor Vlaanderen met natuurkerngebieden, -ontwikkelingsgebieden, -verbindingsgebieden en -buffergebieden [3]. Het is de verankering van het natuurbeleid in de ruimtelijke ordening. Het moet tevens toelaten om te komen tot een noodzakelijke verweving van de functies in de openruimte. Helaas is niet iedereen daarvan overtuigd. Zeker bij sommige landbouworganisaties staat men huiverig tegen elke "cohabitation" met andere (mede)gebruikers. Wat dan onvermijdelijk moet uitmonden in een uitzichtloos opbod tussen geel en groen.

Natuurbehoud heeft naast een goede ruimtelijke ordening, een goed milieubeleid nodig. Lokaal op korte termijn en globaal op lange termijn moet het milieubeleid gericht zijn op het behoud van de essentiële ecologische processen. De kwaliteit van de natuur is indicatief voor het goed functioneren van die ecologische processen. Milieubeleid en natuurbehoud zullen daarom in de toekomst nog meer op elkaar afgestemd moeten worden. Maar hetzelfde geldt eigenlijk ook voor alle sectoren en beleidsdomeinen. De verweving van functies en de integratie van het natuurbehoudsbeleid, kan niet volledig geregeld worden in het decreet op het natuurbehoud. Zeker voor de belangrijke koppeling met het waterkwaliteits- én kwantiteitsbeleid is er een eigen decreet nodig dat onder meer de werking van de bekkencomités regelt.

Een nieuwe politieke natuur

Kunnen we nu de balans opmaken van het Europees Jaar voor Natuurbehoud 1995? Ik zou liever besluiten met een woordje over de toekomst. Wat er op korte termijn moet gebeuren, heb ik aangegeven: een nieuw decreet op het natuurbehoud, een structuurplan met voldoende ruimte voor natuur en mogelijkheden voor ver-

weving van functies en een beleid dat op alle vlakken rekening houdt met de natuur. Het zou mooi zijn als dat de volgende jaren kon gerealiseerd worden, al stelt het eigenlijk niet meer voor dan een noodzakelijke modernisering van het natuurbehoudsbeleid. De volgende stap zal moeten zijn dat we niet langer een apart beleid voeren waarin de natuur centraal staat, maar dat de relatie van de mens tot de natuur centraal komt te staan in het beleid tout court. Maar zover zijn we nog niet en voorlopig is en blijft de natuur de zachte sector die alleen kan verdedigd worden tegen de harde economische belangen door een bondgenootschap van burgers, boeren

en buitenlui (mountain-bikers, bosbouwers, vissers, wandelaars, vogelkijkers, hobbytelers, jagers).

-
- [1] Knops, G. (ed.), *Hof van Eden of Toren van Babel? Natuurbehoud en Natuurontwikkeling in Vlaanderen*. Verslagboek van het gelijkvormig symposium georganiseerd door de Koning Boudewijnstichting, Brussel, 15 maart 1996, 112 blz.
  - [2] Maes, D. & Van Dyck, H., *Een gedocumenteerde Rode lijst van de dagvlinders van Vlaanderen*. Instituut voor Natuurbehoud i.s.m. de Vlaamse vlinderwerkgroep vzw, Brussel, 1996, blz. 18.
  - [3] Kuyken, E., Is er nog natuur in Vlaanderen? De Groene Hoofdstructuur: grondslag voor een nieuw natuurbehoud. *Samenleving en Politiek*, nr. 8, 1994, blz. 24-30.